

Tart-e tovább a Magyar Varázs?

Magyar Magic – ez volt a novembertől novemberig tartó művészeti és tudományos, de olykor a gasztronómiára is kiterjedő eseménysorozat elnevezése. Tizenkét hónapon át, százhusz színhelyen, összesen mintegy kétezer magyar szereplő felvonultatásával kíséreltük meg ráirányítani Nagy-Britannia figyelmét a magyar kultúra értékeire. Európai uniós tagságunk első esztendejében kultúránkon keresztül tudatosítottuk e hatvanmillió lakosú nagy ország lakói körében gazdag hagyományú és vérbeli európaiságunkat. Nagy nekiveselkedés volt, már csak azért is, mert kiállítások, zenekarok,

kórusok utaztak, felbecsülhetetlen értékű, pótolhatatlan kincseket szállítottak a kamionok, katalógusokat és kiadványokat kellett sajtó alá rendezni. Az állam nem volt szűkmarkú, bár a gazdasági megszorítások bizonyos mértékig hatottak a Magyar Magic költségvetésének az utolsó szakaszára. De addigra már lendületben volt a gépezet, s amúgy is az volt az elv, hogy a költségek fedezését nagyban segítsék brit partnerek. E partnerek, főként múzeumok és fesztiválok a szervezés terhére is átvették olykor, a magyarországi kurátorok csapata szintén megtette a magáét, de mindenképp feltétlen elismerés illeti a londoni Magyar Kulturális Központ Bogyay Katalin főigazgató vezérletével működő tíztagú gárdáját a nem mindennapi erőfeszítésért.

A Magyar Magic hasznosíthatta az előző két évben lebonyolított franciaországi, illetve olaszországi hasonló eseménysorozatok tapasztalatait, de a feladat sokban különbözött. Egyrészt, tekintettel az uniós csatlakozásra, még bővebbé, még szípekázóbbá kellett tenni a 2003–2004-es magyar fesztivált, másrészt eleve abból

kellett kiindulni, hogy a britek figyelmének felkeltéséhez fokozottabb igyekezetre van szükség, hiszen nem annyira nyitottak kultúránk iránt, mint az olaszok vagy akár a franciák. Emellett London folyamatosan nyújt a művészetek kedvelőinek olyan eseményeket, csemegéket, amelyek sorában a mi produkcióinkra esetleg nem irányul elegendő reflektorfény.

Ilyen megfontolások közepette alakult ki a Magyar Magic stratégiája. Négy-öt alapötlet döntően hozzájárult a sikerhez: kezdettől fogva bevonták a szervezés-

be a Visiting Arts elnevezésű brit szervezetet, amely állami támogatással azon ügyködik, hogy hozzásegítse a szigetország népét más nemzetek kultúrájának a megismeréséhez, végigböngészték az angol művészeti fesztiválok igencsak bő listáját, hogy megállapítsák, melyikhez lehetne csatlakozni magyar eseményekkel, kiválasztották, milyen vidéki központokra lehet kiterjeszteni a „Magyar Varázst”, meghatározták, mi legyen az a látványos és nagyszabású nyitó

esemény, amely széles körben kelt figyelmet, s végül, de elsősorban, megnyerték a Magyar Magic társvédnökének a magyar köztársasági elnök, dr. Mádl Ferenc mellett (ez volt a könnyebb) II. Erzsébet királynőt. Elvégre a brit uralkodó ereiben egy kis magyar kék vér is kering: nagyanja, Mária királyné Rhédey grófok leszármazottja volt.

A fesztiválok és a vidéki városok általában örömmel fogadják a jó időben történő megkeresést, különösen, ha a jelentkező nemcsak szavatoltan kiemelkedő színvonalú kontribúciót ígér, hanem például az utaztatási költséget is állja, vagy a művészeivel együtt jóféle magyar borokat küld, és kinyomtatja a propagandaanyag

egy részét. Így sikerült bekapcsolódní Magyar Magic eseményekkel brit komolyzenei, jazz- és filmfesztiválok műsorába. London mellett felkerült a térképünkre Bristol, Bradford, Liverpool, Cambridge, Marlow, Cheltenham, Glasgow, Edinburgh, Belfast, Canterbury, Cardiff és Huddersfield, ahol a Kortárs Zenei Fesztivál sztárja a komponista Eötvös Péter volt.

II. Erzsébet királynő fogadja Mádl Ferenc köztársasági elnököt és feleségét

Ha Angliában valahol megjelenik a királyi család valamelyik tagja, ez olyan társadalmi esemény, amelyet a sajtó különös figyelemmel kísér. Mivel az uralkodó elfogadta a védnöki felkérést, és unokatestvérével, a kenti herceggel képviseltette magát az amúgy is figyelemkeltő nyitó- és zárókiállításon, nem maradtak el a képes riportok. Mindkét kiállítás témaválasztása telitalálat volt. A Temze-parti Somerset palotában (melynek árbocára felhúzták a magyar lobogót) a magyar arany- és ezüstművesség legszebb darabjait mutatták be. A palota egyik szárnyának tizenhét termében állandóan megtekinthető Gilbert-gyűjtemény milliárdos értékű aranytárgyai közé illesztették az ötven magyar aranyműves-munkát, például az esztergomi székesegyház kincstárából azt az ékkövekkel díszített keresztet, amelyre a XVI. század után királyaink letették a koronázási esküt. Ezek tekintették meg a mustrát, és sokan vásároltak a szép kiállítású katalógusból. A brit kurátor a bemutató előkészítése végett Magyarországra utazott, s ámulva tapasztalta, hogy idegen seregek

dúlása ellenére milyen kincsekkel büszkélkedhet az ország. Így merült fel az ötlet, hogy a zárókiállításon az Esterházy-kincsek szerepeljenek. A kurátor a vendéglátók jóvoltából Esztergomba is eljutott, ahol a Keresztény Múzeum festményanyagának csodálatába annyira elmerült, hogy alig lehetett késő este távozásra bírni. Valamikor talán ezekből a képekből is

lesz tárlat Londonban. Ki tudja? Éppen ez volt a Magyar Magic célja: fókuszba állítani a magyar kultúra legjavát abban a reményben, hogy minden zenei, művészeti, irodalmi bemutatkozás új alkalmakat szül, meghívásokat, felkéréseket, kiadványokat eredményez.

A zárókiállítás az Esterházyak pompás kincseit mutatja be. A Monarchia végnapjaiban a család úgy határozott, hogy a sziklaszirtre épült, jól védhető fraknoi várban lévő kincstára páratlan értékeinek egy részét a budapesti Iparművészeti Múzeumba hozza át, hiszen Fraknó immár a határ ausztriai oldalára került. Budapest második világháborús bombázása és ostroma idején az Esterházyak attól féltek, hogy a múzeumi letétbe helyezett tárgyakat kár érheti, áthozták tehát kincseiket a Várba, az Esterházy palotába, amelynek középkori, boltozatos pincéje biztonságosnak látszott. Az épületet azonban telitalálat érte, a porcelán- és üvegcsodák, a textíliák elpusztultak, az ötvösművészeti tárgyak súlyos sérüléseket szenvedtek. Külön érdekessége a kiállításnak, hogy milyen odaadó és szakértő munkával állították helyre, hozták vissza eredeti állapotukba e tárgyakat a magyar restaurátorok. Úgy értesültünk, hogy a 2005. január 23-ig Londonban látható Esterházy-kincseket 2006 tavaszán az Iparművészeti Múzeumban, 2007-ben pedig három hónapon át a bécsi Lichtenstein Múzeumban lehet majd megtekinteni.

Kedves epizódja volt a Somerset-palota kiállítás-megnyitójának, hogy Mádl Ferenc elnök valamint a kenti herceg után a Gilbert-gyűjtemény igazgatótanácsát vezető Lord Rothschild lépett a mikrofon elé üd-

vözlendő a megjelenteket, s nem mulasztotta el megemlíteni magyar kapcsolatait. Az közismert, hogy a Lánchíd építését hajdan a Rothschild bankház is kölcsönrel támogatta, az viszont kevésbé tudott, hogy Rothschild nagypapa ifjú korában a budapesti jégpályán korcsolyázva ismerte meg azt a bájos bécsi lánykát (egy másik bankárdinasztia sarját), akivel azután frigy-re léptek.

A Magyar Magic előkészítése idején a londoni Kulturális Központot vezető Bogyay Katalin kész volt meghallgatni minden jó tanácsot. Kapott tanácsokat arra vonatkozóan, hogy milyen magyar irodalmi alkotások, szakmunkák számíthatnának sikerre, érdeklődésre Angliában, hiszen a magyar kulturális év költségvetésébe szerencsésen foglalták be brit könyvkiadók magyar művekre vonatkozó terveinek a támogatását. Feljegyezhetette azt is, kik azok a régi londoni emigránsok vagy leszármazottaik, akik minden arra érdemes magyar ügyet támogatnak mint pozícióban lévő, jó angol összeköttetésekkel rendelkező személyiségek. S végül igen gyümölcsözőnek bizonyuló felvetés volt e konzultációk során, hogy kapcsolatba kellene lépni a brit társadalom egyik kulturális téren legnyitottabb, legközpolitább rétegével, a zsidósággal, különös tekintettel az éppen 2004-re eső holokauszt-évfordulóra.

A magyar irodalom iránt amúgy is ismét éledezni kezd az angliai kiadók érdeklődése. Hihetnénk, hogy az érdeklődés középpontja Kertész Imre Nobel-díja, ám nem egészen ez a helyzet. Kertész Imre műveivel angol nyelvterületen egyelőre bajok vannak. Annak idején a *Sorstalanságra* csak egy amerikai egyetemi kiadó figyelt fel, s meg is jelentette gyenge fordításban. Amikor a magyar író elnyerte a Nobel-díjat, főművét szívesen közreadták volna a könyvpiac óriásai is, jó fordításban, de a regény eredeti kiadója ragaszkodik előjogaihoz. Az angol Tim Wilkinson pontos és megfelelő irodalmi szintű Kertész-fordításainak egyelőre várniuk kell, amíg nyomdafestéket látnak. A *Sorstalanság* megvásárolható a londoni könyvesboltokban, de aki belelapoz, annak kedvét szegi az amerikai átültetés stílárís gyengesége.

A fordítás elsőrendűen fontos minden irodalmi szöveg esetében. Márai Sándor és gróf Bánffy Miklós bizonyítja ezt. Azután, hogy egy vállalkozó szellemű olasz irodalmár előbányászta Máraitól a *Gyertyák csonkig égnek* régi kiadását, és elindította a művet világhódító útján, angol kiadók érdeklődése is felébredt iránta. Egyesek kifogásolták, hogy angolra végül a német változat alapján fordították le a nagy sikerű regényt, de egyrészt a fordító, Carol Brown Janeway tanúságot tett kiváló stílárís érzékéről, másrészt átnézte szövegét magyar

lektorral. A regény olasz újrafelfedezője remekül ráértett, hogy zűrzavaros huszonegyedik századi világunkban igény mutatkozhat olyan lassabb sodrú, az élet nagy kérdésein is elgondolkodó, régi vágású és veretesen megírt prózára, mint Máraié. Ezért éled fel poraiból az oeuvre, csak jó fordító kell hozzá. S novemberben a *Gyertyák csonkig égnek* (angol címén *Embers* azaz *Parazsak*) után, a siker farvizén evezve a londoni könyvpiacra megjelent a *Vendégjáték Bolzanóban*, Márai érdekes Casanova-története a Viking-Penguin kiadásában. A Magyar Magic keretében a művet George Szirtes, a

Serleg az Esterházy-gyűjteményből

fordító mutatta be, és az Angliában született, magyar származású angol író, Tibor Fischer méltatta. Szirtes György, akit 1956-ban gyermekként hoztak át a határon, s aki a jelenkori brit költészet elismert jelesei közé tartozik, igencsak visszatalált magyarságához, és egymás után jelennek meg fordításkötetei. Nemrég Nemes Nagy Ágnes költeményeiből tett közzé válogatást (*The Night of Akhenaton*) a Bloodaxe Books gondozásában.

Az íróként Kisbán Miklós néven ismert erdélyi arisztokrata, Bánffy Miklós sajnos – Máraihoz hasonlóan – már szintén csak haló poraiban öregbíti a magyar irodalom jó hírnevét angol nyelvterületen. Leánya Marokkóban él, ott ismerkedett össze literátus körök-

ben egy idős, művelt angollal, aki remekbe szabott fordítást készített Bánffy gróf memoárjaiból.

Kertész Imre tiszteletére munkásságát elemző irodalmi est volt a Magyar Kulturális Központ elegáns műemlék nagytermében, ám ő a Nobel-díj elnyerése utáni nagy körülrajongás fáradalmaira való tekintettel nem tudott megjelenni ezen. Eljött viszont a *Harmonia Caelestis* angliai megjelenése alkalmából Esterházy Péter, és sziporkázó pódiumbeszélgetést folytatott (tolmács útján) Tibor Fischerrel.

A Gömöri György–Clive Wilmer fordító-kettős a magyar költészet érdekében tesz sokat Angliában, nekik köszönhető, hogy Radnóti Miklós neve kezd ismertté válni angol földön is. A Magyar Magic évében nyert hazai támogatást a külföldi szerzők bemutatására specializáló londoni Harvill Press átfogó magyar kor-

ni. Kihelyezett színhelyekre van szükség tehát, s ezek felderítésében kimeríthetetlen találékonytságot mutat Bogyay Katalin és gárdája. A hét minden napján ételtől pezsgő Covent Garden városnegyedben lévő intézethez közeli anglikán Szent Pál műemléktemplom plébánosával már szoros a barátság, így aztán Moldován Domokos barokk operatársulata ott szívesen látott vizsztatérő vendég. Az akusztika kiváló. Kiállításokra, alkalmanként kamarakonzertekre a patinás kensingtoni Leighton House Múzeum nagytermét szerzik meg a magyar szervezők. Itt adott például dal- és áriaestet Iván Ildikó, Kertesi Ingrid, majd Frankó Tünde, s itt került sor Ország Lili festményeinek a tárlatára. (Ezt hirtelen ötlettel hozták létre, amikor kiderült, hogy Csontváry képei nem szállíthatók Londonba.)

Helyszínek, szponzorok. Észak-Londonnak a budai Rózsadombhoz hasonló részében vásárolt tágas villát a Bécsből Hitler által elűzött Sigmund Freud, a pszichoanalízis atyja, de csak rövid ideig élvezhette a szép ház kényelmét. Ma Freud-múzeum van a házban, földszintjén megtekinthető az eredeti pamlag, ezen fekvé mondták el a páciensek Freudnak lelki problémáikat. Az emeleten pedig gyakran vannak kiállítások. Az intézmény igazgatója magyar származású, bár már az apja is Bécsben született, de érez valamiféle atavisztikus kötődést a régi, a pszichoanalízis jelentőségét oly korán felismerő Budapesthez. A múzeummal a Londonban élő pszichoterapeutának, Székács Juditnak van kapcsolata, szakmai konferenciákat rendez az épületben. Amikor felmerült az ötlet, hogy a Magyar Magic keretében olyan tematikus képzőművészeti kiállítást kellene Angliába hozni, amely eltér a szokványostól, tehát magára vonja a figyelmet, a megszerezhető helyszín inspirálta a témát. Az álomfejtő, álom-magyarázó Sigmund Freud hajdani lakóhelyének a falaira az álmok és víziók magyar képzőművész mestereitől válogatott képeket a kiállítás kurátora, Keserü Katalin. Csontváryt sajnos csak egyetlen munkája képviselte, de a látomásos Gulácsy Lajos művei egész termet töltöttek meg, s az emeletre vezető lépcső mentén Sassy Attila ópiumgőzös tusrajzai kísérték a látogatót, bizonyítva, mennyire hatott a gödöllői mesterre kora világhírű angol grafikus, Aubrey Beardsley. Lesznai Anna harsány akverelljei

Kocsis Zoltán a croydoni hangversenyteremben

társ-irodalmi antológiája, valamint Orbán Ottó utolsó költeményeinek angol nyelvű kiadása, Zollman Péter műfordító elismerésre érdemes munkája. S hogy a magyar színház se maradjon ki, az Oberon Press fiatal magyar drámaírók színdarabjait bocsátotta közre. Megjelent Molnár Ferenc regényes életrajza is.

A londoni Magyar Kulturális Központ tetszetős és elegáns intézmény, de hetvenfőnyi hallgatóságnál nepebbet nem tud befogadni. Lehetőségeihez képest képzőművészeti és fotókiállításokat rendez, de mivel bejáratú ajtaján csöngetni kell, ezeket főként a megnyitóra összegyűltek vagy a termekben rendezett előadásokra, koncertekre odalátogatók tudják csak megtekinte-

ben olyan tematikus képzőművészeti kiállítást kellene Angliába hozni, amely eltér a szokványostól, tehát magára vonja a figyelmet, a megszerezhető helyszín inspirálta a témát. Az álomfejtő, álom-magyarázó Sigmund Freud hajdani lakóhelyének a falaira az álmok és víziók magyar képzőművész mestereitől válogatott képeket a kiállítás kurátora, Keserü Katalin. Csontváryt sajnos csak egyetlen munkája képviselte, de a látomásos Gulácsy Lajos művei egész termet töltöttek meg, s az emeletre vezető lépcső mentén Sassy Attila ópiumgőzös tusrajzai kísérték a látogatót, bizonyítva, mennyire hatott a gödöllői mesterre kora világhírű angol grafikus, Aubrey Beardsley. Lesznai Anna harsány akverelljei

is itt kerültek kiállításra azzal az indoklással, hogy ő a magyar népművészet világában kereste a fantáziamotívumokat. Idén tavasszal azután a magyar Freud-követő, Ferenczi Sándor munkásságával foglalkozott e múzeumban nemzetközi konferencia, a Magyar Magic égisze alatt, konferenci elnevezéssel.

Szponzorok, helyszínek.

Az egyik legszebb helyszín a Wallace-gyűjtemény nagyterme volt. Körös-körül Poussin és Gainsborough romantikus olajképei, közöttük a parkett vasárnap délelőtti hangversenyteremmé átalakítva. Mily kellemes e régi palotában pohár pezsgővel a kézben nézegetni a festményeket, majd letelepedni s meghallgatni két zseniális magyar fiatal zenész, Bogányi Gergely és Kelemen Barnabás Liszt-Bartók–Cézar Franck hangversenyét. A sorozatot pályájuk elején álló, de nagy reményekre jogosító muzsikusok számára Hanna Horovitz találta ki. S mindjárt négy vasárnap délelőttöt is átengedett általa Budapesten kiválogatott virtuózoknak.

Persze tudni való, hogy az ő édesapja, Horovitz Béla, gyönyörű képzőművészeti albumok hírneves kiadója ugyancsak bécsi születésű magyar volt. Hanna Horovitz azok közé tartozott, akik Schiff András nyugati pályafutását már a kezdet kezdetén egyengették. Bogányit és Kelement a londoni koncert után azon nyomban felfedezte a kritika, s nem győzik visszahívni mindkettejüket. (A fiatal hegedűs épp e fellépése előtt nyerte meg az indianapolisi versenyt – ahol Pauk György is a zsűri tagja volt –, s győzelme jutalmaként elnyerte a jogot, hogy négy éven át a Gingold-féle Stradivarin koncertezhessen.) Csak természetes, hogy Paukot, a londoni Királyi Zeneakadémia mesterképzőjének a professzorát több Magyar Magic-hangversenyen hallhatta a brit közönség.

Kiváló összekötő híd Pauk György művészete a két ország között: magyar hangversenypódiumon brit komponisták hegedűmuzsikáját mutatja be, Angliában viszont a magyar zene ismert interpretátora.

Helyszín volt, nem is egy ízben, egy régi, megszüntetett londoni kórház színházzá avansált hullaháza. A New End Hospital százéves, jó arányú kis mellék-

épületében kamaraszínpad működik. Vajda Miklós, a *Hungarian Quarterly* és angol nyelvű magyar irodalmi antológiák szerkesztője azon nyomban rokonszenvet váltott ki hallgatóságából, amikor bevezetőként angolos humorral utalt a színház történetére, megemlítve, hogy a költészet a világ bizonyos tájain még mindig

Magyar építészeti kiállítás a Királyi Brit Építészeti Intézet bemutatótermében

népszerű, nem kell hát temetni. A New End színházban egy másik estén angolul játszották Egressy Zoltán *Sóska, sültkrumpli* című darabját. A szomorúság vígjáték, amelynek a három főszereplője – két partjelző meg egy futballbíró – annyira megtetszett egy angol producernek, hogy vállalta tíznapos előadás-sorozat futtatását. Reménye szerint a labdarúgásért rajongó nagy iparvárosokban turnéztatni lehet a nemcsak szórakoztató, de az emberi tulajdonságokról is sokat mondó színművet.

Nagyon jól sikerült a magyar zsidó kultúra napja a Temze-parti Festival Hallhoz csatlakozó Queen Elizabeth és Purcell termekben. A Győri Balett káprázatos táncjátékot adott elő *Purim* címmel. Vetítették Forgács Péter dokumentumfilmjét arról, hogy miként menekültek pozsonyi zsidók egy dunai hajón a Fekete-tengerig, majd Palesztínába. A Liszt Ferenc Kamarazenekar szólistája Rivka Golani brácsaművész volt. Minő szerencse, hogy a zsidó művészet bemutatását szolgáló londoni Ben Uri galéria igazgatója, Richard Aronowitz-Mercer az 1920-as években híressé vált berlini modernisták *Der Sturm* csoportjának tevékenységét kutatja.

Nem kellett sok biztatás ahhoz, hogy megrendezze elsősorban Kádár Béla és Scheiber Hugó ebből a korszakból származó festményeinek a tárlatát. A rendező Gergely Mariann magángyűjteményekből is kölcsönzött anyagot, így Kováts Lajostól, Mezei Gábortól, Roisz Dánieltől és Kieselbach Tamástól. Hatvanból meg elhozta kiegészítésképpen Moholy-Nagynak azt a Hatvany Lajos-portróját, amelyet még a budapestiek sem látnak gyakran. Eltekintve minden mástól, így a közönségsikertől, a bevezetett galériák és intézmények jó sajtókapcsolataitól, tehát a jelentős kritikai visszhangtól, az is fontos volt, hogy szinte valamennyi kiállításra illusz-

Bogyay Katalin köszönti Anna hercegnőt a László Fülöp-kiállítás megnyitóján

rált katalógus készült a kurátorok magvas tanulmányaival, s amikor a műtárgyak már régen visszatértek a hazai gyűjteményekbe, ezek a vékony vagy vastagabb füzetek Anglia megannyi könyvtárában örök időre hozzáférhető referenciát nyújtanak, bizonyítva a magyar tehetség európaiságát.

A mai magyar építészetet, a modernizmust az organikus iskolával összevető kiállítást a régen Londonban élő Váci Sándor válogatta, s elérte, hogy a színhely a Királyi Brit Építészeti Intézet bemutatóterme legyen (később Glasgowba is átvitték az anyagot), ahol a legtöbb szakmabéli nézhette meg. A katalógusban a XX. századi magyar építészet elemzését olvashatjuk a *Financial Times* szakíró munkatársa, Edwin Heathcote tollából. Autoritás ő e téren? Kétségtelenül. Témája alapos megismerésében feltétlenül segítette, hogy magyar az édesanyja, hogy éveket töltött Budapesten és magyar lányt vett feleségül.

Anglia legismertebb és -elismertebb portréfestője volt a múlt század elején László Fülöp, vagy ahogyan az angolok nevezik, Philip de László. Az ambiciózus fiatalember müncheni művésznövendék korában szeretett bele egy Londonból érkezett szép leányba. Tudta-e vagy sem, hogy mit jelent a Guinness név? Hogy a bájos hajdon a szigetország egyik leggazdagabb családjának a gyermeke? A szülők mindenesetre ellenezték, hogy az egyre lángolóbb szerelemből házasság legyen, mert úgy vélték, hogy ez a keletről jött, éhenkórász piktor biztosan csak a pénzéért akarja elvenni a lányukat. László Fülöp virtusból keresett portré-megbízásokat egyre

rangosabb személyektől, hercegektől, uralkodóktól s a pápától. Már nem kellett félni attól, hogy képtelen lesz eltartani a feleségét. Ferenc Józseftől nemességet, új hazájában magas kitüntetést kapott, de lovaggá nem ütötték, tehát helytelen számos magyar lexikon címszava, festőnk nem Sir Philip. A de László család Angliában ma is a legmagasabb társasági körökhöz tartozik. A Magyar Magic keretében a Christie's műkereskedő céggel közösen rendezett László Fülöp kiállítás e körök társadalmi eseménye volt, a királynő leánya, Anna hercegnő nyitotta meg. II. Erzsébet engedélyezte, hogy magángyűjteményéből vegyék kölcsön Philip de László királyi arcképeit. (Ebbe a terembe nem lehetett pezsgősphárral a kézben beszélgetni, a poharakat egy polcra kellett letenni. Komorna segítette, hogy visszatérőben mindenki megtalálja a sajátját.) Bezzeg a Kelet-Németországot felszabadító szovjet katonák nem voltak ilyen tiszteletudók a koronás főekkel. László Fülöp óriási méretű, egészalakos képe, amelyet Vilmos császárról festett, éveken át egy iskola raktárában porosodott, nemrég került elő, arcán szuronyok szabdalta nagy vágásokkal. Így, restaurátlanul hozták át a kiállításra. Sajnos, a gyűjteményes tárlat, amelyről képes riportok tucatjai jelentek meg a brit sajtóban, azt bizonyította, hogy nagy technikai tudással megfestett, selymek csillogását, bársonyok puhaságát anyagszerűen éreztető, élethű portréitól eltekintve, Philip László de Lombos meglehetősen közepes művész volt. „Nem ok nélkül elfeledett festő” – írta róla egy gonoszkodó londoni műkritikus, ami rosszindulatú túlzás, mert ecsetkezelése bravúros, és a maga nemében kiváló mesterember volt.

Ha a Christie'shez behatolt a Magyar Magic, a brit

Ha a Christie'shez behatolt a Magyar Magic, a brit

főváros másik patinás műkereskedelmi csarnoka, a Bond Street-i Sotheby's sem maradhatott el mögötte. Amikor júniusban magyar festményeket felvonultatató, többek közt Munkácsy-, Benczúr-, Vaszary-, Szőnyi- és Iványi-Grünwald-képeket kínáló árverést rendezett a Sotheby's, az alkalmat felhasználva hozzásegítette a nemzetközi ismertséghez a közelmúlt egy rangos magyar festőjét, Frank Frigvest. A szeged-budapesti Varsányi gyűjteményből hoztak ki egy teremnyi mustrát, s néhány művet bevettek az árverésre. Egy Frank-csendélet 11 ezer fontért kelt el, s ez bőven fedezte Varsányi Zoltán költségeit.

A Christie'snek ősszel nyílt alkalma revansra. Zoób Katti divatbemutatójával mondta ki e versenyben az utolsó szót. Ki tudja, mikor volt arra példa a Christie's fennállásának több mint kétszázharminc esztendeje során, hogy megszentelt csarnokában harsány zeneszóra manökenek lépdeljenek lenge ruháskákban a páston? A bemutató mindenestre nagy tapsot kapott.

A sok területet felölelő Magyar Magic eseménynaptárában jó néhány fotókiállítás is szerepelt. Legjelentősebbnek a Proud fotogaléria tárlatát nevezhetjük, melyen a lencse huszonkét élő vagy klasszikus magyar mestere szerepelt több mint száz képpel. A galéria művészeti igazgatója, Carrie Neely a kecskeméti fényképészeti múzeumban Kincses Károllyal közösen válogatta ki a Londonba utazó anyagot, s elismeréssel említette a múzeum profizmusát, gazdagságát. Csak a kiállítás elnevezése: *A History of Hungary* (Magyarország története) sikerült kicsit ügyetlenre, hiszen láthattuk például Aigner László portréját Churchillről, Brassai felvételét a bayonne-i bikafuttatásról, Munkácsi Márton fotóját a Tanganyika-tó vizébe rohanó néger gyerekekről, de alig maradt hely a magyar történelem ábrázolására. Még szerencse, hogy Robert Capa (Friedmann Endre) 1948-ban Pesten járt, és remek képet kattintott a Váci utcáról, Kertész André szorgalmasan járta a magyar tájakat, mielőtt Párizsba költözött, és Escher Károlytól láthattunk néhány szociofotót.

Már az olaszországi magyar kulturális év során felmerült a kérdés, hogy erősítsük-e a külföld tudatában a gulyás-tschikós-fokosch imázsunkat, szerepeljen-e az

Zoób Katti divatbemutatója a Christie's csarnokában

eseménysorozatban operett? A nagy befogadóképességű Sadler's Wells igazgatója is aggódott, megtölti-e a nézőteret tizenöt estén át Kálmán Imre *Marica grófnőjével* a Fővárosi Operettszínház társulata? Akárcsak a taljánoknál, Londonban is kirobbanó volt a siker. Telt ház volt minden előadáson, a kritika nem győzte dicsérni a szecenírozást, a képzett hangú énekeseket. Az egyik kritikus mellett idős dáma ült, aki csendben dúdolta a legismertebb melódiákat, majd bocsánatkérően fordult hozzá: „Ugye nem haragszik? De bécsi születésű vagyok. Ez a gyönyörű előadás visszahozta az ifjúkoromat.”

Bebizonyosodott, hogy fölösleges purizmus lett volna kizárni a könnyűzene e válfaját, melynek inpretálásához még jól értenek Budapesten. Az operettet már avítnak érző ifjú nemzedék sem panaszkodhat,

A Bartók-szobor ünnepélyes felavatása

Pallai Péter impresszárió jóvoltából annyit élvezhetett a mai magyar dzsesszből, amennyit csak akart. Itt is szerencsésen működik a brit–magyar különleges kapcsolat, az angol dzsesszvilágba bekerült, második generációs virtuóz bőgős, Arnie Somogyi az emberünk.

A Magyar Magic eseménysorozatába néhány fontos konferencia is bekerült, így az az egyetemi előadásorozat, amelyet Péter László professzor az 1848 és 1956 közötti időszak brit–magyar kapcsolatairól szervezett. Ezek immár könyvalakban is hozzáférhetők.

A vidéki kompakt programsorozatok közül az egyik legösszefogottabb és legsikeresebb a cambridge-i volt, nem utolsó sorban az ott élő magyar hangversenyszervező, Márkus Mari odaadó munkájának jóvoltából. Napokon át a magyar kultúra körül forgott az ősi egyetemi város, élvezhette a magyaros vendégszeretetet is. Aki a hideg kora tavaszi estén végignézte a cambridge-i Vukán György dzsessz-zongorista saját szerzeményét is játszotta

rosháza épületére vetített budapesti, magyarországi látképeket, az betérhett az előcsarnokba egy kupica körtepalinkára. Tizennégy eseménye volt a Magyar Magicnek Cambridge-ben, kezdve a XV. századi gótikus csoda, a King's College templom kórusának Kodály és Liszt hangversenyétől, a Darwin College Márai-konferenciáján át, a város többemeletes könyvtárában tartott könyvhétig, a Római Iskola hajdani neves mesterének, Medveczky Jenő festőnek és a fiatal koncertművészeknek, Csörgő Attilának a kiállításáig.

A Magyar Magic főszervezője, Bogyay Katalin elmondta, hogy a novemberig tartó eseménysorozat során a magyar kultúra legjavát igyekeztek felsorakoztatni. Nem nagyon lehetett hiányérzetünk e tekintetben. Mikor és hol fordult elő példának okáért, hogy egy éven belül a világ valamely országában egyszerre koncertezett Schiff András, Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Vásáry Tamás, Jandó Jenő, Várjon Dénes, Bogányi Gergely, Csalog Gábor és Hegedűs Endre – hogy csak a nevesebb zongoristákat említsük. És sorolhatjuk tovább: angol nyelvű költői esten együtt szerepelt Londonban két Kossuth-díjas: Határ Győző és Gergely Ágnes, hogy a Királyi Nemzeti Színházban a legfiatalabb magyar színpadi szerzők darabjait olvasták fel angol színészek, hogy a magyar jazz képviselőjében többször is fellépett Szakcsi Lakatos Béla, Tony Lakatos, a Dresch kvartett és Vukán György, eljöttek a Nemzeti Filharmonikusok épp úgy, mint a Fesztiválzenekar, az Auer vonósnyegyes és a Liszt Ferenc Kamarazenekar, kiállításuk volt Keserű Ilonának és Mattis Teutschnak, Edinburghban Szabó István filmhét volt, másutt Makk Károly-sorozat, Tari János az etnoantropológiai filmjeit vetítette, játszott a Klezmer, itt járt a Muzsikás, a Ghymes, a Kaláka, a Romano Drom, a Canterbury székesegyházban Varnus Xavér orgonált, a Tomkins együttes énekelt, és a csattanós Magyar Magic fináléhoz hozzájárulva még a veterán impresszárió, a kassai születésű Victor Hochhauser is megmozdult, hogy Londonba hozza a *Csodálatos Mandarint* meg a *Kékszakkállút* (Meláth Andreával és Fried Péterrel).

E beszámoló távolról sem teljes. De talán képet ad arról, hogy milyen sodra volt Nagy-Britanniában a Magyar Magic egy esztendejének. S a visszhang nem maradt el, a lapkivágások nyolc vastag albumot töltenek meg a londoni Magyar Kulturális Intézet könyvtárában. Az is bizonyos, mi több statisztikai adatokkal mérhető, hogy az ország iránt felkeltett érdeklődés az

idegenforgalmat jócskán fellendítette. Két záróhangversenyre került sor a Royal Festival Hallban. Az egyik a Londoni Filharmonikusok Bartókot, Kodályt, Chopint játszottak, Bogányi Gergely volt az est szólistája. A másikon, egy nappal később a Muzsikás lépett fel Sebes-

Hiller István, Bogyay Katalin és Paul Hewitt a Christie's nemzetközi igazgatója

tyén Mártával, s a fogadó ország nevében Julian Joseph zongoravirtuózzal, aki a magyar népdalmotívumokra dzsesszes kompozíciót rögtönzött.

Az utolsó petárdák elpukkantak, tart-e tovább a magyar varázs? Mint Bogyay Katalin mondja, városok, fesztiválok, koncertrendezők, galériák egész sora fedezte fel a magyar tehetségben rejlő lehetőségeket, tehát meghívásokra készülnek. A Magyar Kulturális Központ továbbra is házon belüli vagy más színhelyű események szervezője marad, mi több, közvetítői szerepet vállal, fogadja mérlegelés céljából hazai művészek jelentkezését, hogy ha projektjeik kivitelezhetőnek bizonyulnak, továbbítsa ezeket brit érdeklődők felé.

A Magyar Magic egyik legjelentősebb eseménye a londoni Bartók-szobor ünnepélyes felavatása volt. Varga Imre alkotása a brit főváros egy elegáns negyedében, Dél-Kensingtonban, forgalmas téren áll, közel ahhoz a házhoz, amelyen emléktábla hirdeti, hogy Bartók ott szállt meg, amikor az 1920-as években Londonban hangversenyt adott. Az ismert zenekritikus, Norman Lebrecht írta most alkalmi cikkében: „Bartók az a magyar, aki tolmács nélkül tud szólni a világhoz. Szobra nem csak egy darab bronz, hanem útjelző Európa jövője felé.”

Sárközi Mátyás

Számunk szerzői:

CSEH GUSZTÁV (1934-1985)

grafikus, Kolozsvár

D. MAGYARI IMRE (1957)

újságíró

GELLÉR KATALIN

művészettörténész

KAPUSCÍŃSKI, RYSZARD (1932)

író, újságíró

KOVÁCS ISTVÁN (1945)

költő, műfordító

LÁSZLÓ BALÁZS (1944)

újságíró

LÁZÁR ERVIN (1936)

író

NAGY MÁRTA

irodalomtörténész

POMOGÁTS BÉLA (1934)

író

PROF. CSÉFALVAY PÁL (1934)

művészettörténész, múzeumigazgató

SÁRKÖZI MÁTYÁS (1937)

író, London

WEBER, JÖRG-INGO (1941)

kulturális menedzser, Berlin

ZENTAI PÉTER (1954)

újságíró, Berlin